CEMİLE'NİN YAZILIŞI VE DÜNYA EDEBİYATINA YOLCULUĞU

80 sayfalık mucize

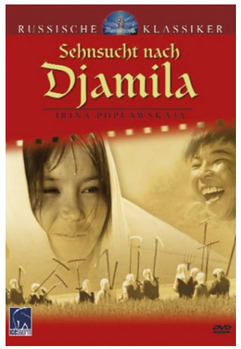
80 sayfa... Aytmatov bir gecede değil ama birkaç haftada yazdı Cemile'yi. Novella türünde bir eserdi, ne tam öykü, ne tam roman. Ama içinde bir evren vardı. Yasak bir aşkın hikâyesiydi: Cemile, kocası Sadık cephedeyken, Daniyar'a âşık olur ve onunla birlikte köyden kaçar. Toplumun lanetine, törenin baskısına karşı özgürlüğü seçer.

SEBAHATTİN ÇELEBİ

1958 yılı...

Maksim Gorki Edebiyat Enstitüsü'nde eğitim gören 30 yaşındaki Kırgız yazar Cengiz Aytmatov, Moskova'nın soğuk gecelerinde masasının başında oturuyordu. O günlerde Sovyet edebiyatı 'sosyalist realizm' ilkesiyle sınırlandırılmıştı - her eser, devrime hizmeti, işçi sınıfının mücadelesini anlatmalıydı. Ama Aytmatov'un kalemi farklı bir hikâye yazacaktı.

O gece, kalemini kağıda koyduğunda, bozkırlar geldi yanına. 1943 yılının Kırgızistan'ı... II. Dünya Savaşı'nın üçüncü yılı... Erkekler cephede, köylerde kadınlar ve çocuklar kalmıştı. Ve o köyde, Cemile vardı, kocası savaşta olan, özgür ruhlu, cesur bir kadın. Ve Daniyar vardı, savaştan yaralı dönmüş, topal ama içinde bozkırın tüm türkülerini taşıyan sessiz bir adam.



80 sayfa... Aytmatov bir gecede değil ama birkaç haftada yazdı Cemile'yi. Novella türünde bir eserdi, ne tam öykü, ne tam roman. Ama içinde bir evren vardı. Yasak bir aşkın hikâyesiydi: Cemile, kocası Sadık cephedeyken, Daniyar'a aşık olur ve onunla birlikte köyden kaçar. Toplumun lanetine, törenin baskısına karşı özgürlüğü seçer.

Hikâyeyi 15 yaşındaki Seyit anlatır. Sadık'ın küçük kardeşi, ressam olacak çocuk. O, Cemile'ye gizlice âşıktır. O, Cemile ve Daniyar'ı çizer. Ve yıllar sonra, yaşlı bir ressam olarak, o günleri hatırlayarak anlatır.

Aytmatov risk almıştı. Çünkü Cemile'de propaganda yoktu, ideoloji yoktu. Sadece insan gerçeği vardı. Sadece bir kadının özgürlük mücadelesi vardı. Sadece aşk vardı, yasak, topluma karşı ama gerçek.

Novy Mir'den Dünyaya: İlk Yayın ve Yankılar

1958 yılının sonunda, Cemile Sovyetler'in en prestijli edebiyat yayını olan Novy Mir (Yeni Dünya) dergisinde yayımlandı. Aynı yıl Kırgızca baskısı da Ala-Too dergisinde 'Obon' adıyla çıktı.

Tepkiler karışıktı. Bazıları eleştirdi: *"Cemile ahlâksızdır, kocasını aldatıyor!"*

Bazıları savundu: *"Hayır, Cemile özgürdür, gerçek aşkı seçiyor!"* Sovyet toplumunda tartışmalar başladı. Ama bir şey açıktı: Bu hikâye sıradışıydı. Sovyet edebiyatının o güne kadar gördüğü en samimi, en içten aşk hikâyelerinden biriydi.

Aytmatov bir röportajında şöyle savundu eserini: *"Savaş insana sadece yoksulluk ve kayıp getirdi dersek, savaşı hafife almış oluruz. Savaş aynı zamanda insanı özgürlük arayışına iter, gerçek duygular aramaya iter. Cemile'nin hikâyesi budur."*

Louis Aragon'un Keşfi: 1959

1959 yılı, Cemile'nin kaderini değiştirdi. Louis Aragon - 62 yaşındaki Fransız şair, yazar, komünist, sürrealist hareketin öncüsü - Cemile'nin Rusça baskısını eline aldı. Hayatı boyunca binlerce kitap okumuştu. Romeo ve Juliet'i, Werther'i, tüm dünya klasiklerini biliyordu.

Ama Cemile'yi okuyunca, ağladı. Sayfaları çevirirken gözyaşları döktü. Ve hemen Fransızcaya çevirmeye karar verdi.

1959'da Fransızca çevirisi yayımlandı. Ve Aragon, önsöze tarihin en ünlü edebiyat yorumlarından birini yazdı:

"İşte şimdi burada, Villon'un, Hugo'nun, Baudelaire'nin Paris'inde, kralların ve devrimlerin Paris'inde... Werther, Bérénice, Antoine ve Kleopatra, Manon Lescaut, Education Sentimentale, Dominique, hepsi birdenbire gözümden düşüverdi. Çünkü ben Cemile'yi okudum. Roméo Juliette, Paolo ve Francesca, Hernani ve Dona Sol, artık bunların hiçbiri gözümde değil... Bu belki de dünyanın en güzel aşk hikâyesi."

"Dünyanın en güzel aşk hikâyesi."

O cümle, Cemile'nin kaderini belirledi. Paris'te çoksatar oldu. Fransız aydınları, edebiyatçılar, hepsi Cemile'yi konuştu. Ve dünyanın dört bir yanına yayılmaya başladı.

150 Dilde Bir Aşk: Dünya Çapında Yayılış

1959'dan sonra Cemile durdurulamaz oldu. İngilizceden Almancaya, İspanyolcadan Japonca'ya, Arapçadan Çinceye... 150'den fazla dile çevrildi. Her kıtada, her kültürde okundu. Çünkü Cemile evrenseldi, özgürlük evrenseldi, aşk evrenseldi.



Türkiye'de 1960'ların sonunda yayımlandı, Ötüken Yayınevi 'Cemile - Sultan Murat' adıyla iki hikâyeyi bir arada yayımlandı. Türk okuyucular Aytmatov'la böyle tanıştı. Pakistan'da Urduca'ya, Hindistan'da Hintçe ve Bengali'ye, Japonya'da 'modern klasikler' arasına girdi. ABD'de üniversite müfredatlarında okutulmaya başlandı.

1963 yılında, Cemile'nin de içinde bulunduğu 'Steplerden ve Dağlardan Hikâyeler' derlemesiyle Aytmatov Lenin Edebiyat Ödülü'nü kazandı, Sovyetler'in en prestijli edebiyat ödülü. Bu, devasa bir onurdu. Sovyet rejimi böylelikle Cemile'yi resmen kabul etmiş oluyordu.

Beyazperdeye Yolculuk: 1969 Filmi

1969 yılında, Cemile beyazperdeye taşındı. Sovyet yönetmen Irina Poplawskaja, Sergei Yutkevich ile birlikte 'Sehnsucht nach Djamila' (Djamila'ya Özlem) filmini çekti. Aytmatov senaryoyu kendisi yazdı ve anlatıcı olarak seslendi, yaşlı Seyit'in sesi, yazarın sesiydi.

Natalya Arinbasarova Cemile'yi canlandırdı, vahşi, özgür, isyankâr. Sjuimenkul Tschokmorov Daniyar oldu, sessiz, yaralı ama yürekte fırtınalar taşıyan.

Film sinematografik olarak inanılmaz güzeldi. Kamera, Kırgızistan'ın bozkırlarını öyle çekmişti ki; sonsuz ufuk çizgileri, rüzgarda dalgalanan buğday başakları, ay ışığının suda dans etmesi... Her kare bir resimdi. Lexikon des internationalen Films şöyle yazdı: 'Film, geniş manzaranın şiirsel sunumunda, karakterlerin duyarlılığının farklılaştırılmış tasvirinde büyüleyici; kameranın lirik yoğunluğu da çarpıcı.'

Film 1969'da Sovyetler'de, 1970'te Doğu Almanya'da, 1972'de Batı Almanya ARD kanalında gösterildi. Eleştirmenler Tarkovsky ve Terrence Malick'e atıfta bulundu; *"Bu filmde hem Tarkovsky'nin hem Malick'in vizyonlarından bir şeyler*